

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ В КРАЯ НА ХХ И НАЧАЛОТО НА ХХІ ВЕК – МЕЖДУНАРОДНОТО ПРИЗНАВАНЕ И ТРУДНИЯТ ПЪТ КЪМ НАТО И ЕС

Марияна Стамова*

Увод

В процеса на разпадането на федеративна Югославия единствено Македония от бившите югославски републики успява да постигне своята независимост по мирен път. Успоредно с процеса по провъзгласяването на своята независимост в началото на 90-те години Република Македония се сблъсква със сериозни проблеми в собствената си държава. Във вътрешен план – окончателната независимост на държавата, а във външен – нейното международно признание. На дилемата дали Република Македония да остане в една югославска федерация с по-малко републики или да бъде независима, се слага край с решението на Събранието на Република Македония от 6 август 1991 г. за провеждането на референдум. На проведения два месеца по-късно, на 8 септември референдум 95,08 % от общо участвалите 1 495 807 души, гласуват за утвърждаването на самостоятелна Република Македония. Албанците бойкотират референдума за независимост и не вземат участие в него. На основата на тези резултати на 17 септември Събранието приема декларация, с която официално се конституира новата суверенна и независима държава.

Външнополитическите проблеми пред утвърждаването на Република Македония (1991–2001)

С приемането на Конституцията на Република Македония на 17 ноември 1991 г. и на Декларацията за международното признание на нейния суверенитет малко по-късно се създават основните предпоставки за нейното международно утвърждаване.

На 17 декември 1991 г. въшните министри на страните от ЕС утвърждават някои критерии за признаването на новите държави от Югоизточна Европа и СССР. Два дни по-късно Събранието на Република Македония изпраща до ЕС специална декларация, в която се заявява, че се поддържат ис-

* Марияна Стамова, доцент, доктор, Институт за балканистика с Център по тракология при БАН, email: marianastamova@yahoo.com

канията на Съюза и че ще се гарантира изпълнението на Хартата на правата на човека на ООН.

На 15 януари, Баденеровата комисия приема заключението, че Република Македония изпълнява всички условия за международно признаване. Още на същия ден, първата държава, която официално признава Македония под конституционното ѝ име „Република Македония“, е България. Президентът Жельо Желев оказва влияние и върху Москва за признаването на Република Македония. Официално България признава държавата Република Македония, но не и македонска нация и език, което засилва българофобията сред определени среди в Скопие (Тафров, 2012).

Непосредствено след българската държава Република Македония е призната от Турция, която първа установява дипломатически отношения със Скопие. До приемането ѝ в ООН през 1993 г. тя е призната с конституционното си име още от Русия, Словения, Хърватия и някои други държави.

На 8 април 1993 г., след резолюция 817 на Съвета за сигурност на ООН и с аklamация в Генералното събрание на ООН, Република Македония е приета за пълноправен член на световната организация. Но поради противопоставянето и натиска на Гърция за промяна на конституционното име, считайки, че то показва териториални претенции към нея, членството на страната в ООН е под името Бивша югославска република Македония (БЮРМ). Актът на приемането на Република Македония в ООН отрицва признаването ѝ от други държави. Към края на 1993 г. тя е призната и от шест страни-членки на ЕС – Дания, Франция, Германия, Италия, Холандия, Великобритания, с които установява дипломатически отношения. В крайна сметка, на 29 декември 1995 г. Република Македония успява да постигне цялостни дипломатически отношения с ЕС (Чомовски, 2011).

Така един от ключовите фактори за утвърждаването на страната в региона през 90-те години на XX век се оказва решаването на спорните проблеми със съседите. Фактът, че Република Македония не е приета в ООН със своето конституционно име, също създава проблеми пред страната.

България първа признава Република Македония, но историческите проблеми остават, като българската страна не потвърждава признаването на македонската нация и македонския език. България твърдо отстоява позицията си, че в Република Македония живее голяма част българско население, което поради историческите обстоятелства, не е имало възможност да се декларира както се чувства.

Признаването на териториалния суверенитет на Република Македония от страна на Албания се оказва един от основните проблеми в двустранните отношения. Албания упражнява натиск върху македонската държава за осигуряване на по-големи права за албанското малцинство, настоявайки то да бъде

конституционен елемент на държавността. В тази връзка Албания признава Република Македония с известно закъснение на 24 декември 1993 г.

СР Югославия, или тогавашната власт на Сърбия, е недоволна от отцепването и независимостта на Република Македония. Управляващите в Белград също не са доволни, че сръбското малцинство не е включено в преамбюла на македонската конституция за разлика от албанското и някои други. За разрешаване стоят и други сериозни проблеми, като тези с границите. Всичко това забавя известно време признаването на Република Македония и установяването на дипломатически отношения със Сърбия, което все пак се случва на 8 април 1996 г.

Отношенията с южната съседка Гърция, освен проблема, свързан с името на Република Македония, са израз на по-дълбоки исторически и политически проблеми. Временното споразумение от есента на 1995 г. довежда до нормализация на отношенията между Атина и Скопие. На 16 февруари 1994 г. се слага край на двадесетмесечната блокада върху движението на стоки през пристанището на Солун за Република Македония. Но въпросите за името и визовия режим остават отворени. От друга страна, в края на 90-те години Гърция става един от най-големите инвеститори в македонската икономика.

Международните отношения, политическите дилеми и евроинтеграционните процеси в Република Македония в началото на 21 век

Докато последното десетилетие на XX век е свързано основно с международното утвърждаване на Република Македония, то първото десетилетие на XXI век държавата се изправя както пред тежки международни проблеми и противопоставяния основно между македонския и албанския етнос в страната, така и пред дилемата за по-нататъшните ѝ стъпки за членство в евроатлантическите структури – в ЕС и НАТО.

Така на прага на XXI столетие Република Македония се изправя пред многобройни вътрешнополитически и външнополитически проблеми, но и пред перспективата за интеграцията ѝ в евроатлантическите структури.

Международните отношения, особено отношенията с албанската общност в целия двадесетгодишен период на съществуването на Република Македония като самостоятелна държава, никога не са на необходимото ниво. Политическото напрежение често е налице. Така например по време на първите избори в независима Република Македония лидерите на албанските партии – ЦДП и НДП – се ориентират към тактика на бойкот и неучастие в усилията за създаване на гражданско общество и укрепване на току-що обявената македонска държавност. Последва отказ на албанското

население да участва в преброяването на населението в началото на 1992 г., албанските депутати неколккратно бойкотират заседанията на Събранието, когато трябва да се приемат важни закони. Стига се до опити за създаване на паралелни парадържавни формирания. През 1993 г. е обявено намерението за обособяването на автономна албанска единица в Македония, т.нар. Република Илирида (Stamova, 2007).

Ситуацията в Република Македония бележи елементи на ескалиране на напрежението в навечерието и хода на косовския конфликт през 1998-1999 г., като още през 1996-1997 г. територията на републиката е превърната в изходна логистична и тилова база, както и в основен канал за трансфер на оръжие, хора и мунициии, използван от Армията за освобождение на Косово (АОК).

Ескалацията на напрежението в страната започва, след като в Скопие през м. февруари 2001 г. сръбският президент Войслав Кошунница и македонският Борис Трайковски подписват споразумение за делимитиране на границата между Република Сърбия и Република Македония и признаването ѝ за междудържавна. Това споразумение е обявено за нелегитимно от страна на албанците от двете страни на границата. Непосредствено след това последва въоръжена акция по овладяване на село Танушевци, при което на сцената се появява нов фактор сред македонските албанци – терористичната организация Армия за национално освобождение (АНО). Правителството на Република Македония начело с управляващата ВМРО-ДПМНЕ и президентът Борис Трайковски, който през 1999 г. е избран с голямата подкрепа на албанския етнос, се изправят пред предизвикателството да овладеят конфликта. Поради самия факт, че във властта участват политически партии на македонци и албанци, се спекулира, че става въпрос за „конфликт, предизвикан от партиите на власт, с цел тяхното задържане на тези позиции“. Според правителството в Скопие държавата е нападната от въоръжени формирания от протектората Косово, където отговорни за реда са силите на ООН (Stamova, 2001).

Първите военни акции на АНО в Танушевци и Тетово са последвани от масови демонстрации на албанското население в Скопие и Тетово в подкрепа на исканията за промяна в конституцията и за легитимиране на АНО. От друга страна, по време на военните действия в Косово през 1998-1999 г. над 300 000 албанци от Косово са насочени от сръбската армия към Република Македония. Тази бежанска вълна съществено променя етническото съотношение, тъй като немалка част от косоварите бежанци остават да живеят при своите събратя в Македония. Това ще играе важна роля в бъдещите преброявания на населението в страната.

Характерно за ситуацията през месеците на военни действия в Република Македония е все по-тясното взаимодействие между ръководствата на политическите партии ДПА (основана през лятото на 1997 г.) и НДП с лиде-

рите на АНО. Това намира потвърждение в подписването на Призренската декларация от 23 май 2001 г. В нея се очертава политическата платформа, която се състои в: изменения в Конституцията на Р Македонија, която от унитарна държава да стане двусъставна; пропорционално участие на албанците в държавните институции; обявяване на албанския за втори официален език; създаване на отделна образователна система за албанците с откриването на албански университет; реабилитация на АНО и „реинтеграция“ в обществото [1].

Така през 2001 г. политическата и етно-националната ситуация в Република Македонија навлиза в качествено нова фаза. След близо десетгодишен период, в който се очертават контурите на „македонския модел на етническо съжителство“, в който македонците и албанците се опитват да намерят общ език на общуване и да прилагат европейските стандарти в малцинствената политика, се стигна до рязък обрат.

Опасността от разширяване на конфликта през 2001 г. и превръщането му в гражданска война се осуетява от международната общност, която отстъпва от първоначалното си становище, според което определя като „терористи“ представителите на АНО. Тя вече си поставя като основна цел да събере на масата на преговорите двете враждуващи страни. С помощта на представителите на международната общност в Република Македонија и с усилията на президента Борис Трайковски за мирно решение на конфликта, на 13 август 2001 г., след дълги и мъчителни преговори, в Охрид се подписва договарът, известен като „Охридски (Рамков) договор“ [2]. Договорът е подписан от президента Борис Трайковски, премиера Любчо Георгиевски, председателя на ДПА Арбен Джафери като представител на партия, включена във властта, председателя на СДСМ Бранко Цървенковски и председателя на ПДП Имер Имери, като представители на опозицията. От страна на международната общност договора подписват Джеймс Пардю, като представител на САЩ, и Ален Лероа, като представител на ЕС. Наред с края на конфликта и отказа от употреба на сила, договарът предвижда и налагането на конституционни промени в полза на албанския етнос в Р Македонија.

До трагичната си смърт при самолетна катастрофа край Мостар (Босна и Херцеговина) на 26 февруари 2004 г., президентът Трайковски остава гарант на Охридското споразумение, като не позволява да се реализира идеята за вътрешни етнически граници между македонците и албанците в държавата.

След като съдейства и активно подпомага процеса на договаряне на споразумението за прекратяване на огъня, който от своя страна води до споразумение за мир, по искане на правителството, ръководството на НАТО изпраща работна група за събиране на оръжията от бунтовниците. Мисията става известна като „Необходима жътва“ (Essential Harvest) и е в подкрепа на изпълнението на споразумението. Ръководената от НАТО международ-

на мисия за наблюдение функционира до 31 март 2003 г., когато ЕС поема водещата роля, като изпраща своя военна мисия – “Конкордия”. Нейната дейност продължава до края на 2003 г. След нея мандат до 2005 г. получава полицейската мисия на ЕС, известна като ПРОКСИМА. Нейната цел е да извършва консолидация и реформа в полицейските редове, да подпомага борбата срещу организираната престъпност и за постигането на европейските полицейски стандарти [3].

След споразумението от Охрид и бурна дискусия сред македонския и албанския политически елит в страната на 16 ноември 2001 г. се приемат 15 поправки в македонската конституция и се пристъпва към приемане на закони, регламентиращи местното самоуправление, образованието и употребата на езика, въвеждането на квотно представителство въз основа на етнически принцип в различните държавни структури, включително в армията и органите за сигурност.

Една от първите и важни точки в Охридския договор е организирането на извънредни парламентарни избори, с цел да се постигне нова легитимност за неговата реализация. Те се провеждат на 15 септември 2002 г. с настояване от страна на международната общност в изборния процес активно да се включат представители на АНО. В македонския политически блок се формират две по-големи коалиции, които обхващат няколко по-малки партии. Едната е ръководена от СДСМ и излиза с мотото „За Македония“, а втората – от ВМРО-ДПМНЕ, с мото „Главата горе“. Убедителна победа печели първата коалиция – 60 депутатски места, използвайки умело ситуацията, създадена от военния конфликт. В албанския блок новото, което се случва, е, че побеждава Демократическият съюз за интеграция (ДСИ), ръководен от Али Ахмети, който по време на конфликта през 2001 г. е командир на АНО. Тази партия, както и нейните ръководни кадри произлизат главно от военните структури на АНО. В предизборната кампания СДСМ открито заявява, че няма да формира правителство с участниците в конфликта, определяни като „терористи“. Оказва се обаче, че това е невъзможно и че трябва да се зачита волята на избирателите, когато вече са направени многобройни отстъпки. Така СДСМ с Бранко Цървенковски като министър-председател, е принуден да формира правителство, в което влизат представители на ДСИ. Тази стъпка не се приема добре от македонското население, което видимо се отразява на рейтинга на партията.

Факт е обаче, че оценка за това, какво всъщност се случва в този конфликт и каква е крайната политическа цел на тези, които го предизвикват, не е дадена и все още е много трудно да се даде. Продължава дискусията по въпроса: как да се определят събитията през 2001 г. – като конфликт или като война, като въстание или като борба за човешки права (Велјановски, 2006).

Въпреки всичко, и с оглед на евентуалните последици, може да се направи заключението, че Охридският договор с подкрепата на САЩ и ЕС е един от най-важните международни договори за Република Македония след обявяването на нейната независимост през 1991 г. Той се счита за гарант за мирно съжителство на различните етноси в страната в последните десетина години. Албанците се превръщат в ключов институционален фактор. С Охридския договор се създава нова конституционна концепция за едно мултиетническо общество, базирано на новото териториално деление и местно самоуправление от 2004 г. (Чавдарова, 2008).

В един от дебатите за Република Македония, десетилетие след 2001 г., президентът Георги Иванов изтъква следното: „Македонският модел означава интеграция без асимилация. Конституцията и Рамковият договор са гарантите на този модел“ (Чомовски, 2011). А лидерът на ДСИ Али Ахмети, който влиза в правителствата на СДСМ и ВМРО-ДПМНЕ в ролята на партньор и гарант за бъдещето на страната, в интервю за първата частна телевизия на двата официални езика, македонски и албански, АЛСАТ, отбелязва: „Не можем да си позволим Македония да бъде оазис, заобиколена от членки на ЕС и НАТО, а самата тя да бъде изолирана“ (Чавдарова, 2008).

След Охридското споразумение от 2001 г. бъдещето на страната в голяма степен зависи от това, до каква степен македонската етническа общност се съобразява с все по-нарастващите искания на албанците. Македонските власти са принудени адекватно да реагират на албанския натиск за по-широко участие в държавните институции. В тази връзка като приложение на постановките в споразумението е Законът за ново териториално деление и местно самоуправление, който влиза в сила в края на 2004 г. и в резултат на което практически се увеличава броят на общините под албанска местна власт (Чавдарова, 2008). Градове като Струга и Кичево се превръщат в градове с мнозинство на албанското население, присъединявайки околните предимно албански села. Дискусията по изготвянето на закона предизвиква голямо напрежение, а за да утихнат етническите страсти, съществено допринася архитектът на Охридското споразумение САЩ с решението си през август 2004 г. да признае Република Македония с конституционното ѝ име.

В областта на образованието и преподаването на албански език в Република Македония много важна се оказва инициативата за откриването на Университета за Югоизточна Европа в Тетово в бурната за страната 2001 г. Университетът е известен с името „Щулов университет“ в чест на бившия комисар за националните малцинства в ОССЕ Макс Ван дер Щул и големия му принос за неговото създаване (Тоевски, 2011). Една от целите на университета е с неговата отвореност към всички етнически общности да подобри междуетническите отношения и да насърчава междуетническа хармония.

В крайна сметка, с подкрепата на САЩ и ЕС чрез които се прилага Охридският договор, засега се гарантират мирното съжителство на различните етноси в страната и бъдещото развитие на Република Македония.

Във външнополитически план през последното десетилетие на XX и първото десетилетие на XXI век Република Македония е ориентирана към установяването на институционално сътрудничество с ЕС. Така през 1995 г. Република Македония е приета в Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), а през 1997 в Люксембург се подписват две споразумения – за сътрудничество и за транспортни връзки със страните – членки на ЕС.

Началото на политическия диалог между Република Македония и Европейския съюз е положено с откриването на Канцелария на Европейската комисия (ЕК) в Скопие и назначаването на неин представител през 1998 г. През 2000 г. Канцеларията е заменена от по-високото ниво на постоянна делегация. През тези години на активно сътрудничество се задълбочават политическите, икономическите и търговските връзки на Република Македония с ЕС. В резултат на това в началото на новото хилядолетие се стига до позитивния доклад на ЕК, според който е дадена зелена светлина на процеса на преговорите за Споразумение за стабилизиране и асоцииране, което е парафирано през 2000 г. Това споразумение, в своята същност, представлява юридическа рамка за двустранното сътрудничество на страната с ЕС, до нейното пълноправно членство в Съюза. В тази насока е включването на Република Македония в новата програма „Помощ на ЕС за реконструкция, развитие и стабилизация“ (CARDS Program), която влиза в сила от 2000 г. и заменя някои от по-старите програми, като ФАР и др. С тази програма ЕК финансово подкрепя Република Македония по пътя към евроинтеграцията. Така според националната годишна програма през 2003 г. на Република Македония е отпусната финансова помощ в размер на 38,3 млн. евро, а през 2004 – 47,5 млн. евро. От 2007 г. в политиката си на засилена финансова подкрепа за страните от Западните Балкани, в т.ч. и Република Македония, ЕС стартира нов Инструмент за предприсъединителна помощ (ИПА). Той обединява цялото предприсъединително финансиране в единен финансов инструмент. ИПА заменя съществуващите дотогава ФАР, ИСПА, САПАРД и програмата CARDS (Георгиева, 2008).

Споразумението за стабилизиране и асоцииране е парафирано през 2000 г., а на 9 април 2001 г., в разгара на взривоопасния етнически конфликт в страната, то е подписано официално от страна на правителството на Република Македония и Европейския съюз на срещата на ЕС за Западните Балкани, която се провежда в хърватската столица Загреб. Споразумението влиза в сила през 2004 г. (Георгиевски, Додевски, 2008).

Важно е да се отбележи, че кризата в Република Македония в известна степен оказва своето влияние върху преговорния процес: в страната са

изпратени „специални“ представители на ЕС, избрани от Съвета на министрите на ЕС. Тяхната задача е свързана с подпомагането на усилията на управляващите в Скопие по пътя към консолидация в Република Македония след избухналото в 2001 г. напрежение между албанци и македонци.

Във все по-изразения си стремеж да стане член на ЕС и след като Събранието на Република Македония приема Декларация за подаването на документи за членство в съюза, на 22 март 2004 г. правителството на СДСМ официално подава молба за присъединяване към съюза [4]. Във връзка с критериите от Копенхаген през 1993 г. и дневния ред на Солунската среща за Западните Балкани от 2003 г., както и върху основата на отговорите на въпросите през 2005 г. ЕК подготвя своето мнение, което предоставя на Съвета на ЕС. В мнението се изтъква следното: „Република Македония има функционираща демокрация със стабилни институции, в които се гарантира правото на зачитане на основните права... Вследствие на това Европейската комисия препоръчва на Съвета да даде статут на страна – кандидат на Република Македония...“ (Георгиевски, Додевски, 2008).

Така се стига до 16 декември 2005 г., когато на среща на Съвета на Европейския съюз се взема решение на Република Македония да се предостави статут на кандидат-член на ЕС. Този статут всъщност представлява политическо признание на отношенията между ЕС и РМ в нейния път към мечтаното членство.

Статутът на страна-кандидат на Република Македония открива нова фаза в процеса на интегрирането ѝ в ЕС. Това е признание за реформите, които тя провежда за изграждането на отворено демократично общество по европейски модел (Янчева, 2009). Следващата стъпка в процеса на евроинтеграцията представлява преговорният процес за пълноправно членство в ЕС или известен още като процес за получаване дата за начало на преговорите. На основата на годишните доклади от ЕК за напредъка на страната Съветът на министрите на ЕС дава своите препоръки и прави изводи. На 19 декември 2009 г. идва и Резолюцията на Европейския парламент, в която се подкрепя визовата либерализация и се премахват визите за гражданите на Република Македония. Последвалият доклад на ЕК за Република Македония от 2010 г. предупреждава управляващите в Скопие, че въпреки предприетите стъпки към децентрализация, укрепване на съдебната система и борба с корупцията на всички етажи в обществото, страната рискува да отстъпи в други области, най-вече в свободата на печата [5].

По отношение на сътрудничеството си с НАТО още в средата на 90-те години на миналото столетие Република Македония прави първата крачка по пътя за присъединяването към атлантическите структури с членството си в „Партньорство за мир“. Споразумението за участие в тази програмата на НАТО, подписано на 15 ноември 1995 г., е последвано от членството на

Република Македония в Евroatлантическия съвет за партньорство (ЕАСП) през 1997 г.

В рамките на „Партньорство за мир“ през 1996 г. страната е домакин на операцията „Спасител“. Освен основния акцент върху реформата на армията на Република Македония, друга важна област е подкрепата на страната за ръководените от НАТО операции. Тук трябва да се отбележи, че в продължение на няколко години Република Македония предоставя ценна подкрепа като страна – домакин на войските на силите на НАТО в Косово (КФОР) и транзитен коридор през територията на страната. Освен че през 1999 г. Република Македония играе ключова роля в подкрепата на операциите на НАТО в Косово и облекчава хуманитарната криза, като приема хиляди бежанци оттам, страната се присъединява към Плана за действие за членство в НАТО и за планиране в „Партньорство за мир“. От месец август 2002 г. Република Македония също така допринася за Международните сили за сигурност (ISAF) в Афганистан. В тяхна подкрепа по-късно, от август 2005 г. в Афганистан е изпратен и македонски медицински екип.

Република Македония участва в мирните мисии както на НАТО, така и на ООН и ЕС за поддържането на мира и стабилността в света. Страната участва в международните операции с около 240 души, т.е. около 3,5% от собствените военни сили. Освен в осигуряването на логистична подкрепа на КФОР в Косово и в операцията ИСАФ в Афганистан, Република Македония участва със свои войски и в Ирак (Iraqi Freedom), Босна и Херцеговина (ALTHEA) и Ливан (UNIFIL).

Заклучение

Така в първото десетилетие на XXI век Република Македония е със статут на кандидат за членство в ЕС и отворени врати за НАТО. В стремежа си да стане част от евроатлантическото семейство правителството в Скопие трябва да продължи настоятелно с реформите, които ЕС препоръчва на страната, но и да намери решение на въпроса за името на страната в спора ѝ с Гърция. Позицията на Евросъюза и страните членки е ясна. Неотменимо условие за пълноправното членство е дадената държава кандидат да развива политика на добросъседство и да няма нерешени териториални или други спорове със своите съседи. Евертуалното оставане на Република Македония още известно време в „чакалнята“ по пътя ѝ към ЕС и НАТО би било пагубно за страната и би я довело до изолация в този регион на Европа. В тази връзка позицията на държавата по въпроса за евроатлантическата ѝ интеграция остава най-важното направление на Република Македония, имайки предвид и международните отношения, особено в разбирателството на двете основни етнически общности в страната – македонската и албанската.

Уточнения от автора:

** Текстът е подготвен и предаден пред Преспанското споразумение от 2018 г. и последващите конституционни промени, свързани със смяната на името на Република Македония и ратифицирането на споразумението от гръцкия парламент от началото на 2019 г.*

*** Статията е подготвена в рамките на проекта „Съвременните Балкани и предизвикателствата за България“ (ДН 20/2, 11.12.2017 г.), финансиран от Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ) при МОН.*

Бележки:

- [1] Призренска декларация. (2001), Државна библиотека Кл. Охридски, Скопје.
- [2] Рамковен договор од 13.08.2001 (2001), “Република Македонија, Кабинет на Председателот”, бр. 07–1236, с. 18.
- [3] Европската унија и Западен Балкан. (2004), “Ја градиме иднината заедно”, Делегација на Европската комисија во ПЈРМакедонија, Скопје, с. 18.
- [4] Службен весник на РМ (2004), бр.7, Скопје.
- [5] European Commission (2010), “The Former Yugoslav Republic of Macedonia 2010 Progress Report”, available at: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf (accessed 25 November 2018).

Референции:

Георгиева, Е., (2008), Европейският съюз и Югоизточна Европа, в: Партньорство за европейска интеграция на Балканите, УНСС, София.
(Georgieva, E., 2008, Evropejskiyat sayuz i Yugoistochna Evropa, v: Partnyorstvo za evropejskata integracija na Balkanite, UNSS, Sofia)

Стамова, М., (2001), Македонската државна и партийна политика към албанците в СР Македония (1945–1991), in: Balcanica Posnaniensia Acta et studia XVII Religia a polityka w Europie Południowo-Wschodniej Część 1, Poznan.
(Stamova, M., 2001, Makedonskata darzhavna i partijna politika kam albancite v SR Makedonia (1945–1991))

Тафров, С., (2012), Как признахме Македония и отворихме европейския път на България. (Tafrov, S., 2012, Kak priznahme Makedoniya i otvorihme evropejskiya pat na Balgariya), available at: <http://e-vestnik.bg/13651/stefan-tafrov-kak-priznahme-makedoniya-i-otvorihme-evropeyskiya-pat-na-balgariya.html> (accessed 25 November 2018)

Чавдарова, М., (2008), Пет причини за дезинтеграцията на балканския етнодържавен ред, в: Партньорство за европейска интеграция на Балканите, УНСС, София.

(Chavdarova, M., 2008, Pet prichini za dezintegracijata na balkanskiya etnodarzhaven red, v: Partnyorstvo za evropeyskata integratsia na Balkanite, UNSS, Sofia).

Велјановски, Н. (2006), Петнаесет години суверена и независна Република Македонија 1991–2006, Музејски гласник (Кратово), No. 3, 2006.

Георгиевски, С., Додевски, С., (2008), Документи за Република Македонија 1990–2005, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Правен факултет „Јустинијан“, Скопје.

Јанчева, Љ., (2009), Македонија и Полска во европските интегративни процеси”, во: Македонија-Полска историја, јазик и култура, ИНИ, Скопје.

Тоевски, С., (2011), Штулов универзитет – 10 години во служба на меѓуетничкото разбирање, available at: <http://www.dw.de/dw/article/0,,15548204,00.html> (accessed 25 November 2018).

Чомовски, А., (2011), Две децении самостојност, available at: http://www.dw.de/dw/article/0,,6387338_page_0,00.html (accessed 25 November 2018)

Stamova, M., (2007), The Albanian Factor and Albanian Resistance to the Independent Republic of Macedonia 1991–2001, in: Guerrilla in the Balkans. Freedom Fighters, Rebels or Bandits – Researching the Guerrilla and Paramilitary Forces in the Balkans. Tokyo – Belgrade.

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ В КРАЯ НА XX И НАЧАЛОТО НА XXI ВЕК – МЕЖДУНАРОДНОТО ПРИЗНАВАНЕ И ТРУДНИЯТ ПЪТ КЪМ НАТО И ЕС

Резюме

Докато последното десетилетие на XX век е свързано основно с международното утвърждаване на Република Македония, то първото десетилетие на XXI век държавата се изправя както пред тежки международни проблеми и противопоставяния основно между македонския и албанския етнос в страната, така и пред дилемата за по-нататъшните ѝ стъпки за членство в евроатлантическите структури – в ЕС и НАТО. С Охридското споразумение се създава нова конституционна концепция за едно мултиетническо общество, а албанците се превръщат в ключов институционален фактор.

Ключови думи: Република Македония, ЕС, НАТО, Охридско споразумение, международни отношения

JEL: F5, F55, H11, H12

THE REPUBLIC OF MACEDONIA IN THE END OF THE XXI AND THE BEGINNING OF THE XX CENTURY – INTERNATIONAL RECOGNITION AND THE DIFICUTL PATH TO NATO AND THE EU

Mariyana Stamova*

Abstract

While the last decade of the XX century is primarily related to international recognition of the Republic of Macedonia, the first decade of the XXI century the country faces both serious cross-national problems and contradictions mainly between Macedonian and Albanian ethnic group in the country, as well as the dilemma about its prospects for membership in the Euro-Atlantic structures - the EU and NATO. The Ohrid Agreement brought to life a new constitutional concept of a multiethnic society and the Albanians have become a key institutional factor.

Key words: Republic of Macedonia, EU, NATO, Ohrid Agreement, cross-national relations

JEL: F5, F55, H11, H12

* Mariyana Stamova, Assoc. Prof. PhD, Institute of Balkan Studies with the Thracian Center, Bulgarian Academy of Science, email: marianastamova@yahoo.com